

Deciphering Disbelief

פרשת ויצא תשפ"ה

GENESIS

28 / 10-15

PARASHAS VAYEITZEI

¹⁰ Jacob departed from Beer-sheba and went toward Haran. ¹¹ He encountered the place and spent the night there because the sun had set; he took from the stones of the place which he arranged around his head, and lay down in that place. ¹² And he dreamt, and behold! A ladder was set earthward and its top reached heavenward; and behold! angels of God were ascending and descending on it.

¹³ And behold! HASHEM was standing over him, and He said, "I am HASHEM, God of Abraham your father and God of Isaac; the ground upon which you are lying, to you will I give it and to your descendants. ¹⁴ Your offspring shall be as the dust of the earth, and you shall spread out powerfully westward, eastward, northward and southward; and all the families of the earth shall bless themselves by you and by your offspring. ¹⁵ Behold, I am with you; I will guard you wherever you go, and I will return you to this soil; for I will not forsake you until I will have done

□ **The Land's greatness.** Jacob was shown that the angels that protected him in *Eretz Yisrael* were going back up to heaven and were being replaced by lesser angels, which would escort him while he was outside the Land. This process was reversed when he returned to the Land (32:2) and the angels of the Land returned to him. This vision instilled in him a recognition of the great holiness of the Land and a desire to return to it (*Rashi*, according to *Abarbanel*). By speaking of angels ascending and being replaced by others, the Torah indicates that God extends His protection to His righteous ones, though the angels are unseen by anyone, perhaps even by those they escort.

□ **Jacob's uniqueness.** The angels, which are God's agents in carrying out God's guidance of earthly affairs, constantly go up to heaven to receive His commands and then come back to earth to carry them out, as it were. Jacob and the Jewish nation, however, are under the direct guidance of God, Who is atop the ladder (*Ramban*; *Ibn Ezra*).

Midrash Vayikra Rabbah

The Midrash cites a second exposition of the Genesis verse:

R' - אמר רבי ברכיה ורבי חלבו ורבי שמעון בן יוחאי בשם רבי מאיר Berechyah and R' Chelbo and R' Shimon ben Yochai said in the name of R' Meir: מלמד שנקרא הקדוש ברוך הוא לעקב שרה של בבל עולה ויורד, של מדי עולה ויורד, ושל זון עולה ויורד, [The above verse from Genesis] teaches that the Holy One, blessed is He, showed Jacob the Minister of Babylonia ascending and descending, the Minister of Media ascending and descending, the Minister of Greece ascending and descending, and the Minister of Edom ascending and descending. אמר הקדוש ברוך הוא לעקב: אף - And the Holy One, blessed is He, said to Jacob,

באותה שעה נתירא ויעקב אבינו ואמר: "You ascend as well." ²⁵ At that time Jacob became afraid and he said, "Perhaps, Heaven forbid, just as these (i.e., the ministers of the four nations) had a descent eventually, the same will occur to me, too!" ²⁶ אמר לו הקדוש ברוך הוא: "ואתה אל תירא", אם אתה עולה אין לך וירדה - The Holy One, blessed is He, therefore said to him, "But as for you, do not be afraid, My servant Jacob! If you ascend, you will never have a descent!" ²⁷ לא האמין ולא - But Jacob did not believe and he did not ascend. ²⁸ אמר רבי ברכיה ורבי חלבו בשם רבי שמעון בן יוחאי: רבי מאיר היה

R' Berechyah and R' Chelbo said in the name of R' Shimon ben Yochai: R' Meir would expound as follows:

"בכל זאת הטאו עוד ולא האמינו בנפלאותיו", זה אבינו יעקב שלא Nevertheless, they sinned further and did not believe in His wonders (Psalms 78:32) - this is an allusion to our Patriarch, Jacob, who did not believe and did

not ascend. ²⁹ אמר לו הקדוש ברוך הוא: אלו האמנת ועלית עוד לא - The Holy One, blessed is He, said to him then, "Had you believed and ascended, you would never again have descended;

ועכשיו שלא האמנת ולא עלית עתידין בך שיהו משתעבדין בך מלכות - but now that you did not believe and you did not ascend, your children are destined to be subjugated by four kingdoms in this world, במסים ובארנוניות ובקניניות ובגבולות - with taxes on land, taxes on produce, taxes on animals, and head taxes. ³⁰ באותה שעה נתירא ויעקב אמר לפני הקדוש ברוך הוא: At that time, Jacob was afraid and he said before the Holy One, blessed is He, "Master of the Universe, is it possible that my children will be subjugated

4-6.

אמר לו: "יאל תחת ישראל כי הגני מושעך מרחוק", כמה forever?!" [God] told him, as the verse from Jeremiah continues, And do not be frightened, O Israel, for behold, I am saving you from afar [Jeremiah ibid.] - this refers to the Babylonian exile, as is stated, They came to me from a faraway land, from Babylonia (Isaiah 39:3); ³¹ ואז ויעזר מארץ שקים, מגליא ומאספמא

Arts'ell Midrash notes

25. God instructed Jacob to ascend the ladder in order to demonstrate that the Jewish people do not have a Heavenly minister to ascend and descend on its behalf as the other nations do. Jacob's actions would serve as a portent for his descendants; as the *Ramban* (to Genesis 12:6) writes, a Heavenly decree that is supported by an action is sure to be fulfilled (*Yefeh To'ar* to *Shemos Rabbah* 32 §7).

26. Jacob perceived that the other nations "descended" because they had "ascended." That is, because those nations enjoyed great success in this world, they exhausted what reward they had earned for their good deeds, causing them to plummet eventually [as punishment for their sins]. Jacob therefore feared any "ascent" in this world, preferring instead to leave his reward intact for the next world (*Anaf Yosef*, from *Nezer HaKodesh* [to *Bereishis Rabbah* 75 §1]; for another approach see *Yefeh To'ar* ibid., followed by *Eitz Yosef* ad loc.).

27. God was assuring Jacob that his descendants would forever remain in a position of prominence and their sins would be punished by God without their being subjected to other nations' dominion (*Eitz Yosef*). [And although Jacob had already seen evidence of the future "ascents" of the four kingdoms, had he ascended when he was Divinely instructed to, their dominion would not have extended over the Jewish people (*Imrei Yosher*).]

28. It is a rule that when God guarantees a man something without the medium of a prophet, the guarantee is conditional on the recipient's remaining worthy of it (see *Bereishis Rabbah* 76 §2, cited by *Radal*; *Rashi* to Genesis 28:20; *Ramban* to Genesis 15:6). Jacob thus feared that his progeny would prove unworthy of the assurance God gave him (*Yefeh To'ar*; also see *Radal*, *Eitz Yosef*).

Jacob was faulted for not believing that God's commitment, which was accompanied with the words ואתה אל תירא, But as for you, do not be afraid, would be fulfilled unconditionally and benevolently (compare *Ramban* to Genesis 15:6). Consequently, Jacob's offspring's misdeeds would be punished with subjugation to other nations and they would not merit to be punished [exclusively] at the hand of God (*Eitz Yosef*).

The midrash above is very difficult to understand. Why did Yaakov not climb the ladder if Hashem had assured him that he will never have to descend? The Eitz Yosef quotes the *Yefeh To'ar*, who explains that Yaakov was worried that perhaps someday he (or his descendants) might sin and thus be unworthy of this Divine assurance. This concept is known as *shema yigrom hachet*, and we find Yaakov expressing it elsewhere (*Bereishis* 32:11). Yet, if so, the question bounces back the other way: If it is acceptable and even meritorious to fear that one might sin, why was Yaakov faulted for doing so?³

It seems that Yaakov was overly worried in the episode of the ladder. His fear that he might sin had the effect of somewhat diluting his full trust in Hashem's assurance, as the Rambam explains.⁴ Fear of sin is positive, but when Hashem Himself has assured you that you will not succumb to sin, this assurance can be relied on with confidence.

7 R. Munk 58. קטנתי מכל החסדים. I have been diminished by all the kindnesses. Rashi: "My merit has decreased because of the mercies and faithfulness that You have shown me. And I fear that since the time You made promises to me, I have been so diminished by sin as to be unworthy of deliverance from the hands of Esau." The only Divine words of an unconditional nature are those addressed to the prophets, adds Maharal, but this does not include promises to individuals. (So too the Zohar.) In his introduction to the Mishnah,

וגו', לומר שעולם הזה וכליו יש בהם סכנה לדרגותיו הרוחניות של יעקב אבינו. אמנם רבקה סברה שאדברא חלק העולם הזה מהוה כלים להתרומם עמם לעולם הבא, ועל אף הסכנה שבהם מכל מקום היא הדרך לבניית עולם הבא - דוקא על ידי עולם הזה, וכאשר כן היה לבסוף שיעקב קיבל את ברכות אלו, ועמם הגיע אל מראה הסולם, וככל אשר נתבאר לעיל.

ובאמת שמהלך יצחק אבינו בעולם היה באופן של סילוק מהעולם הזה - פחד יצחק, ועל כן חפץ היה להעמיד גם את יעקב באופן זה, ויש להאריך בזה טובא.

13 יצחק גילה שעליית כח קול יעקב הוא מתוך ידיו של עשו

ויש להאיר בזה עוד, דהנה צורתו של יעקב כאשר נתברך על ידי יצחק היתה בצורה של "הקול קול יעקב והידים ידי עשו" (שם כז, כב), והיינו דאדברא עיקר מעלת קולו של יעקב הוא כאשר הוא עולה מתוך עולם הזה - הידים ידי עשו, דאיתו גדר של עשו - עולם הזה, צריך להעלותו אל עולם הבא. ואשר על כן, על אף שחלק יעקב עם עשו העולמות, ונטל עשו עולם הזה ויעקב עולם הבא, מכל מקום גילה יצחק בברכו את יעקב שחלק העולם הבא של יעקב צריך לעלות מתוך חלק העולם הזה של עשו.

[ובאמת אילו היה עשו נוהג כראוי, היה יעקב מעלה חלקו של עשו - עולם הזה של עשו לדרגות הנכונות כאשר היה העולם הזה תחת יד עשו, אבל אחר שקלקל עשו, הוכרח יעקב ליטול העולם הזה, כדי לבנות על ידו את עולם הבא.]

ולכל האמור לעיל יש להעיר, דגם בענין זה דברכות יצחק - ברכות עולם הזה, סירב יעקב לילך כמפורש בקרא, והוא מפאת חששו מגודל הסכנה שבזה, אלא שהוכרח בזה על פי אמו, ודו"ק.

מודע לבניה
5 נאמר

הקב"ה רצה להשפיע ליעקב גשמיות אשר דרכה לרומם רוחניותו

ואשר נראה בזה, דהנה עלייתם של שרי בבל ומדי ואדום, פשוט שהכונה לעלי גשמיות, שהרי אין להם כל שייכות לרוחניות, והכונה אם כן שבעניני העולם הזה וטב

עולם הזה יש להם לאומות מסוימות עליות גדולות, ואדום מן הנראה שזכו לעליה לכאורה אין לה הפסק, ועל זה קאמר הקדוש ברוך הוא דגם הוא ירד מטה מטה.

ולפי זה כאשר אמר הקדוש ברוך הוא ליעקב לעלות אף הוא, הכונה לעליה גשמית, היינו דהכונה היתה דגשיותו של יעקב יכולה להיות בעליה תמידית ללא דופי, משום גשמיותו של יעקב מרוממת לרוחניות, ועל כן אין בזה ירידה כלל, דענין הירידה בשאר אומות הוא משום השתמשותם לרועץ בכח הגשמי שניתן להם, אבל אצל יעקב לכאורה אין חשש לפגימה במעלה הרוחניות ידידיה.

ובנותן ענין להאיר בזה, כי גילוי מראות המלכויות בא ליעקב כאשר היה ישן אחר לא שכב כל י"ד השנים בבית שם ועבר, והוא כי אחר בואו מבית שם ועבר, נתגלה שמימותו של יעקב והגיעה לשלימות - גילויים דוקא בזמן השינה, והמלאכים תמזהו בזה, ש להאריך.

9 סולמו של יעקב מוצב ארצה דוקא

ולכאורה יש להוכיח כן, דענין העליה בסולם היה בה מענין הטבע והחומר דהאדם, דא דכתיב בקרא (בראשית כח, יב) "והנה סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה", לכאורה הוה ליה למימר סולם שראשו בשמים מגיע ארצה. ולהאמר, כל עיקרו של סולם הוא להעמיד את החומר דהאדם על מקומו הנכון, ואם כן ענין הסולם הוא מהארץ אל שמים.

10 יעקב חשש שרוחניותו תפגם מחמת השפעות גשמיות

אמנם יעקב חשש טובא שעליה גשמית סכנה טובא יש בה להמשך אחרי העולם הזה להתדרדר, האף אומנם שהבטיחו הקדוש ברוך הוא שהוא לא ירד - היינו שרוחניותו של יעקב אבינו לא תפגם כמלא הנימה גם כאשר יעלה בחומר, ומכל מקום חשש יעקב דהאדם שהוא בעל בחירה יכול להתחבר לחומריות באופן כל כך מסוכן, אשר בחירה זו כלה שתגבר אף על הבטחות מן השמים, ודו"ק. ועל כן היה ירא לעלות שמא ירד, והקפיד קדוש ברוך הוא על זה, ונגזר שמהלך יעקב ובניו בהמשך הדורות יהיה מהלך של קשיים שמיים, עד כדי סילוק הגשמיות לגמרי.

11 ענין שעבוד ד' מלכויות - תיקון הגשמיות

וזהו ענין הארבע מלכויות - ארבע גלויות, שישראל משתעבדים תחת ידם, ומסולקים הם מחומר, עד שיהיו ראויים ליעודם של לעתיד לבא. כי באמת גשמיות שאינה מכה עליה בסולמו של הקדוש ברוך הוא, סכנה יש בה, וכיון דלא עלה יעקב בסולם הדרך בזה הוא סילוק הגשמיות, והוא ענין הגלויות, ודו"ק.

ומן הנראה דמכל מקום היתה טענה על יעקב אבינו, דאחר שהבטיחו הקדוש ברוך הוא, הרי אדברא כל הכלים הגשמיים יפכו להיות בית קיבול לרוחניות, ותושלם קומתו של יעקב, הגשמיות והרוחנית כאחת. אבל השתא שהיה יעקב ירא, באמת נוצרה סכנה בעליית כליו הגשמיים דיעקב, והתקנה לזה השתא דיכיו כליו הגשמיים דיעקב כדי להותירו רק עם כוחות רוחניים. וזהו ענין הגלויות - שעבוד המלכויות בעולם הזה, וכדמסיים המדרש שב "אלא מיסרך ביטורין בעולם הזה בשביל לנקותן מעוונותיך לעתיד לבא".

12 יצחק ברך את עשו בעולם הזה רבקה ברכה את יעקב לעולם הבא

ואפשר דענין זה של העלאת כליו של יעקב והכנתם לעליות הרוחניות של יעקב אבינו, והיינו דעבודת יעקב הרוחנית כהכנה שתיעשה על ידי בניית הכלים הגשמיים בעולם הזה שיהיו בית קיבול למדרגות הרוחניות, כבר היה עומד ונידון בין יצחק לרבקה. דכונת יצחק בחפצו לברך את עשו - בברכות עולם הזה, מטל השמים ומשמני הארץ ורוב דגן ותירוש

1. Missing the Point

Toward the end of Chumash Bamidbar, we are told how two-and-a-half tribes settled on the east side of the Jordan river, which they had conquered from the Amorites. As they settled these territories, some of the families renamed them. The final verse of *Parshas Matos*⁵ describes such a renaming on the part of Novach, from the tribe of Menashe:

• And Novach went and conquered Knas and its surrounding areas, and he called it "Novach" like his name.

Rashi notes a curious grammatical anomaly. The words "and he called it" (וַיִּקְרָא לָהּ) should actually have a dot inside the *hei* of the word *lei*, called a *mapik hei*. A *hei* with a *mapik* is pronounced in a kind of abrupt manner, and denotes the preposition for a feminine noun. Rashi comments:

There is no *mapik* in the *hei*. I have seen in the writings of R' Moshe Hadarshan that the reason is because the name did not last; therefore the letter has a weak sound, so that it can be expounded to be read as "no" (לא). The message is: on the one hand he called it Novach, but on the other hand it did not remain with that name.

16

3. Yair and Novach

Let us now return to Novach, who gave his name to a city, yet we are told that the name did not endure. We asked *why* did the name not endure, and what does this have to do with us?

~The verse immediately prior describes a similar event involving Novach's brother, Yair: "Yair, the son of Menashe, went and captured their villages, and called them 'Chavos Yair' (the villages of Yair)."

The verse then goes on to describe Novach renaming his cities after himself. The point of these two verses is to contrast the approach of Novach with that of Yair. Yair came into possession of certain villages, and, accordingly, attached his name to them — "the villages of Yair". Thus, he preserved his identity as Yair the person, with these villages as his acquisitions. Novach, on the other hand called the cities that he captured after his own name, Novach. In so doing he demonstrated

that he was over-investing in his material acquisitions, and to a certain degree defining himself by what he owned. To this the Torah responds by removing the dot from the letter *hei*, which as Rashi told us, allows the word to be read as לא, no. The Torah is stating that these places are in fact *not* Novach — *you* are Novach, and these are your suburbs, but they are not you! Thus, Yair's name endured, but Novach's did not.¹¹

This is the crucial lesson learned from the Torah deleting the dot from Novach's suburbs, and it is a point that we cannot afford to miss.

17

6. A Faithful House in Israel

The standard blessing for a new couple setting up home is that they may build a *bayis neeman b'Yisrael* — a faithful house in Israel.

What exactly does this mean? No one really knows. (Hopefully it means, at least, that the person who bestows this blessing has almost finished speaking!)

~In truth, the blessing is that the house remains faithful to what a house should be for, a base from which to live a meaningful Jewish life. Being "faithful" to that idea means that the house serves it, and doesn't develop into an entity which itself needs to be served. The common term for a layperson is "*baal habos*," which literally means "owner of a house." Someone who succeeds in truly owning their house, and not being owned by it, is indeed worthy of praise.

ענין חזרת יעקב אחר הפכים קטנים וסיבת היאבקו עם שרו של עשו כהכנת הכלים בעולם הזה

14

ולוא דמיסתיפא הוה אמינא דיעקב אחר כל זאת חפץ היה להשתלם בכלי העולם הזה כדי להכיל בהם - בתוכם עולם הבא, ואשר על כן כאשר חזר מלבן, חזר במעבר יבוק אף על פכים קטנים, דכל כלי עולם הזה דיעקב הם עליות בסולם המעלות, להוות מהם כלים לקבלת רוחניות, ולא ויתר על כן יעקב אף על פכים קטנים, כל עוד יש בהם בית קיבול, שעל ידם יקבל רוחניות נוספת.

ועל פי זה נראה שזאת היתה ביאת שרו של עשו אז, שכיון שבאמת הפסיד יעקב במדה מסוימת את זכותו על כלים גשמיים לקבלת רוחניות, בזה שסירב לעלות בסולם, ומשום כך נגזר שיפסיד גשמיותו וחומריו אצל הגויים בגלותו אצלם, וכיון שרצה יעקב לצלל כליו גשמיים לרוחניות כאמור, מיד בא שרו של עשו לשטן לו, למונעו מהעמדת הכלים באופן הזה, ועל אף שנצחו יעקב כמבואר בתורה, מכל מקום נראה דלא נשתנה הענין מעיקרו, עדיין איכא גזירת גלות על חלק החומרי של יעקב אבינו. והענין נרמז בנגיעת המלאך בכף ירכו, שזה גרם לצליעתו של יעקב. ומה נאה לציון בזה דברי הזוהר הקדוש שם (וישלח קעא), דנגיעה זו היתה בתמכין דאורייתא, שהוא הכלי הגשמי להחזקת רוחניותה של תורה, ד"ק היטב בזה.

18

To be sure, a Jew needs to be occupied with matters of this world, but preserving the distinction between being occupied and becoming preoccupied is crucial for a meaningful Torah life.

This, then, is the lesson from Yosef's dreams, from Novach's naming of his territories, from the bringing of *bikkurim* and from so many other places. We should strive to be *chachmei lev*, and to always know how to tell the difference between what we own and what we are.

מכתב מאליהו - ס' ס' (ב' ז')

19 200

האמינו בנפלאותיו (תהלים ע"ח) — זה אבינו יעקב שלא האמין ולא עלה. אמר לו הקב"ה אילו האמנת ועלית — עוד לא ירדת. ועכשיו שלא האמנת ולא עלית, עתידין בניך שיהיו משתעבדין בארבעה מלכויות בעולם הזה במסים ובארנונות וכו'.

נבאר דבריהם הסתומים: כאשר מציב אדם מטרה לעצמו להגיע לדרגה מסוימת, או לקנות מעלה ממעלות הנפש, אף שיוצא שקשה הדבר והרבה עמל ויגיעה נצרכים לכך, אם הוא מחזק את עצמו ואומר: אחר היגיעה והעמל הראויים בודאי אגיע ואשיג אותה דרגה ואותה מעלה — הרי בטחון זה כשלעצמו מוכיח שיש לו כבר עכשיו שייכות מה לאותה מעלה אליה הוא חותר, ומשום כך רב בטחונו שישג אותה. אך אם סובר הוא שאין לו היכולת להשיג את המעלה, ונרתע מלעבוד ומלעמול להשיגה, אין זה אלא משום שרחוק הוא מאותה מעלה. ומשום כך נראה לו שאין ביכולתו להשיגה. וזו ביאור דברי המדרש: "אמר לו הקב"ה... אם אתה עולה אין לך ירידה עולמית"; ומפרש המהר"ל (שם פרק כ'): "שאמר לו הקב"ה שיתעלה לדרגה רוחנית עליונה, שעל ידה יתקן את כל הקלקולים שעלולים להביא לידי גזירת גלות על עם ישראל. כי אם היה יעקב אבינו מתעלה אל שלמות המדרגה שציווה לו הקב"ה לעלות אליה, הרי גם תולדותיו עד סוף כל הדורות עומדים ברום המעלה שלא תחכן בה שליטת עכו"ם עליהם, ולא גלות בין העמים."

אך יעקב אבינו לא עלה. ומשום מה לא עשה כציווי הקב"ה? מבואר שם במהר"ל, משום שבאותה שעה עדיין היה חסר משה למדרגת הדבקות השלמה. שרק לאחריה לא יתכנו שום פירוד ושום נפילה כלל. וזו כוונת המדרש: "לא האמין ולא עלה", כלומר, שעדיין לא אסתיעא מילתא לתקן בפנימיות נשמתו את סבת הגלויות, להשפיע ולקבוע שלמות בה יציבה לדורי דורות, עד שלא יצטרכו לעולם לצאת לגלות. הרי ביאורנו לעיל, שכל החושש ואינו מרגיש את היכולת להגיע ולהשיג מטרה מסוימת, זה לאית שאין דבקותו שלמה אל אותה מטרה, ודבר זה כשלעצמו הוא בחינת חסרון והסתר של הגלות, ששולטת עדיין חציצה כל שהיא בפני הקדושה. מכאן נסתברו כל הגלויות של עם ישראל, שמטרתן לזככם ולטהרם מכל חוצץ ומסתיר, עד שיוזכו לדבקות שלמה בקדושה.

רק לאחר מכן, אחר שחזר יעקב מחרן, כתוב: "ויבא יעקב שלם". שהגיע אז לשלמותו הגדולה; אך זה היה אחר שהשתחוה לעשו, אחר שבער את בחינת השעבוד והגלות לאדם, והכין כבר את דרך הגלות לבניו. כד"ע (עין רמב"ן ריש וישלח).

A person is born. He grows up. He encounters different situations and experiences. He develops a relationship with life and creates a personal world for himself. And he wonders, what is the purpose of it all? What is he meant to be doing?

In order to answer these questions, we have to recognize that every person is unique, a world unto himself utterly unlike any other. The human species is the pinnacle of creation, the high point of the whole cosmos. There is no creature in the cosmos that in any way resembles humankind. And within humankind, among the billions and billions of human beings that inhabit the surface of this planet, no two individuals are identical or even alike.

You don't have to be a genius or a philosopher to recognize the uniqueness of every individual. Sure, we all have eyes, ears and noses, but we are, each and every one of us, an entire world that has its own set of raw materials, its own experiences, its own situations, its own circumstances, its own relationships, its own strengths and shortcomings, its own fears, its own aspirations.

The Almighty made us different, because He wants each human being to engage the world as an artist, a sculptor whose mission is to use his particular skills to mold his particular raw materials into a living work of art. That is our purpose here on this earth, to make our lives into living works of art. Everything in this world can be used to form and decorate the vibrant art of a human life. Everything in life, every deed, action and circumstance, can be construed to be forbidden, permitted or holy. And the synthesis of all these elements, integrated and intertwined, coalesce into one composite image that is the sum total of our lives. We are the artists, the sculptors, the creators of the living works of art that will emerge from our time spent

22

Consulting The Wise - R. Pliska

RABBI CHAYIM MORDECHAI KATZ: "In order to reach high spiritual levels, it is absolutely essential to be ambitious. You must have an inner passion and complete will to strive to reach high levels. You must be determined to raise yourself above all situations. Only then will you become truly great."

"Along with a strong passion for greatness, you must also be willing to work hard to reach the high levels you are striving for. These two factors are prerequisites for greatness: ambition and hard work. When you are strongly ambitious and are willing to put in the necessary effort, you will, with G-d's help, be successful. These were the qualities of all the great Torah scholars throughout the ages. When you have this inner drive, your mind will begin to function on a much higher level than ever before."

23

Rabbi Akiva was forty years old and had not previously studied Torah. At first he was not successful in his studies and became discouraged. Upon passing a rock, Rabbi Akiva noticed that dripping water had carved out a hole in the rock. Rabbi Akiva observed that it was the persistence of the dripping water that made the indentation. He realized from this that if he would be consistent in studying Torah, he would be able to successfully master the concepts and ideas.

"It was Rabbi Akiva's strong ambition to acquire Torah that enabled him to see a seemingly ordinary occurrence, a stone that had a hole caused by dripping water, and learn a valuable lesson from it that changed his life. This is the power of ambition. Many people can pass the same rock and not learn anything from it. But a person with a deep passion to grow will see things that others miss and will learn profound lessons that will enable him to utilize his inner capacity for achieving greatness."

דברים אלה נאמרו על הדרגות העליונות והרמות של יעקב אבינו. אך אנו בדרגותינו השפלות חייבים ללמוד בשביל עבודתנו ממה שגילו לנו ז"ל, אם אין אנו רואים סירות בעבודתנו, ואין החיזוקים שלנו מחזיקים עמד, ולהתעוררות שלנו אין תוצאות נאותות בפועל, אל ישלח אותנו היצר רע כאילו החסרון ביכולת ובכח שלנו. אלא נדע שלא זו הסבה! השואף לטוב בכל כחו, יסבור שיש בידו היכולת להגיע אליו, וממילא יתחזק תאמץ, ובסופו של דבר יתקן את עצמו ויעלה במעלות התורה והיראה. איך גיטא. המרגיש כאילו אין בידו היכולת, עליו לדעת שחסר באמיתת אופיו, ומחובתו לחזק את שאיפתו ודבקתו אל המעלה ההיא בלמוד מוסר ובתפלה לעזר ה'. כשתהפך השאיפה הטובה לקנין אמיתי בנפשו, ייגיש כי גם היכולת בידו, ועלה יעלה, ויצליח להוציא את שאיפתו הטובה לפועל, בעזרת ה' יתברך.

עט

שאיפה

22

פרק א'

הדרך לגדלות - שאיפה

מכיון שבני מלכים אנחנו - עלינו לשאוף להתנהג כבני מלכים, ולהשיג מה שבאפשרותנו להשיג כבני מלכים, והיינו: השגות רוחניות בתורה ויראת שמים. רק ע"י שנשאף להשיג השגות גבוהות בתורה ויראת שמים כראוי לנו מתוקף מהותינו ותפקידנו כבני מלכים - נזכה אכן להגשים את שאיפתנו.

ידידי היקר: אינך מסוגל לשער את העוצמה הרוחנית הנמצאת בקירבך!! קומך בבריאה כמיוזג של רוח וחומר, ויכולת הישגך - משמשים מענה הולם להכחי הנפש הרוחנית שלך הזועקת להתעלות. עבודתך היא אשר תביא אותך להיות יצירה רוחנית מחודשת ושלמה במהותה, אשר בה חפץ הבורא יתברך. ל העדר שלמות כך - חוצץ ביןך ובין התכלית, שהיא: להיות האדם השלם האיש האלוהי - "גדול הדור"...

התבוננות באופקי האינוסוף של המציאות הרוחנית בבריאה, ועליונות השכל אנושי בהשגות רוחניות - תביא אותך להכרה במרחבי היכולת האנושית שלך, צומדים מעל ומעבר למגבלות החומר. בכוחך להעפיל לגבהים - שרק בכוח הכרה במציאותם והשאיפה הכנה לכיבושם ניתן להגיע אליהם!!

שכן הקב"ה האציל עלינו אינוסוף סמכויות ותפקידים בהנהגת הבריאה, דלפלא שבעוד אנחנו חותרים למעמד סמכותי עלוב ביחסי אנוש - איננו משיגים אפילו אפס קצה מעמדינו והסמכויות שהוקנו לנו בהרחבה יתירה עוקף היותנו "אדם"...

"שאיפה לשלמות" - מביאה את האדם למדרגה הרוחנית אליה הוא שייך. וית הרחבה בה נראים האדם והתורה כרוכים זה בזה - לא מותרת מקום סגורות השגה. ולכן יש לך לשאוף בלימוד התורה לדעת את כל הש"ס! את ארבעת חלקי שו"ע! לא להסתפק בפחות מזה!!

כשמבקשים לדעת מהו יסוד ושרש הצלחת האדם בתורה ויר"ש, צריך שת כי העיקר והבסיס שעליו עומד הכל הוא: השאיפה!!

ובענין זה דרש הגאון הצדיק ר' מיכל יהודה לפקוביץ בפני תלמידיו, ואמר השאיפה היא ההקדמה לקנין כל המעלות, והיא הנותנת לאדם את הכח

ההוציא את רצונותיו מן הכח אל הפועל. אם חסר האדם את השאיפה, או שהשאיפה חלשה אצלו - קשה לקוות שייצא ממנו מה שיכול וצריך לצאת ממנו!!

24

דבריו אמר הרב כהנמן בפאתוס: "כאן תקום בעזרת ה' ישיבה לשש מאות בחורים - הישיבה הגדולה ביותר בתבל!!".

כל הנוכחים הבליעו חיוך וגיחכו בליבם על חלומותיו המופרכים של הרב כהנמן, שכן היה זה מיד לאחר השואה הנוראה אשר כילתה את שמנה וסלתה של היהדות החרדית, הציבור היהודי בארץ ישראל - מנה מעט מזער, ובחורי ישיבה - היו באותם ימים חזון נדיר... כשגמר הרב כהנמן את דרשתו - ניגש אליו הגאון ר' יחזקאל אברמסקי, ואמר לו: רבי "איחר חולעמט" (רבי, אתה חולם), אולם הרב כהנמן לא התפעל - רק השיב ברוגע: "יא, יא, אבער איך שלאף נישט..." (נכון, נכון, אבל אני לא יושן...).

ואכן חזונו של הרב כהנמן הגשים את עצמו מעל ומעבר לציפיות - ובישיבת פונבז' לומדים כיום מעל אלף בחורים, חוץ מאברכי כולל פונבז' - שהוא עולם בפני עצמו, עולם של אברכים גדולי תורה העמלים בה במסירות נפש ממש, וכל זה בזכות דבר אחד: **בזכות "חלומותיו" של הרב כהנמן!!**

הרי לנו איפוא כי המפתח להצלחה - הוא החלום!! כשם שלפני שבונים בנין צריך לתכנן אותו, לדמיין איך הוא יראה, ואז לשרטט זאת על גבי הנייר בכדי שהבנאים ידעו כיצד לבנות ולהגשים את החזון - כך ממש הוא הדבר אף בתחום הרוחני: בלי שיחלום וידמיין האדם כיצד הוא יגדל לגדול בישראל לא שייך שיצליח להגיע לכך!! אם הוא לא יתכנן לדעת ש"ס - הוא לא ידע ש"ס!!

וכפי שמסופר על הגאון רבי מרדכי גיפטר זצ"ל - מראשי ישיבת טעלי' ארה"ב, שכשהוא היה ילד - קנו לו הוריו תמונות של רבנים ואדמו"רים בכדי שישחק עמן. באחד הימים - החליט מרדכי'לה הילד לסדר את כל תמונות הרבנים שברשותו - ולהדביקן במחברת מיוחדת אותה ייעד לשם כך. ואכן - הוא השקיע שעות רבות בסידור התמונות ובהדבקתן, המחברת היתה מלאה מעט לגמרי, אולם דוקא באמצע - במקום החשוב ביותר - הוא הגיח שני מודים ריקים...

כשראתה אמו את היצירה - היא הבחינה בעמודים הריקים באמצעה של מחברת, והיא שאלה: "מרדכי'לה, מדוע השארת בדיוק באמצע המחברת דפים ריקים?". אולם מרדכי'לה הילד לא התבלבל - והשיב על אתר: **"אמא, כאן - באמצע המחברת - השארתי מקום לתמונה שלי!!... כאשר אני אגדל - אני שוב ואלמד תורה בהתמדה, עד שאזכה להיות ככל הצדיקים הגאונים הללו ותמונתי תודבק כאן!!...".**

ואכן זכה ר' מרדכי להיות אחד מגדולי ישראל המובהקים, וסוד הצלחתו לא כאמור: החלום, החזון, השאיפה והרצון!! מי שחולם - אבל לא ישן - בסוף יצליח לממש את חלומו הגדול!! **כי רק מי ששואף להרבה - אפילו יעבר לכוחותיו - יצליח להוציא את כוחותיו אל הפועל, ואף יותר. אך מי אינו שואף - לא יצליח כלל!!**

וכפי שהעיד על עצמו רבי ישראל סלנטר זצ"ל בזקנותו: "כל ימי חיי אפתי להיות כמו הגר"א - ולכן יצאתי ר' ישראל סלנטר"... ומרן החפץ ים זצ"ל נוהג היה לומר (עולת שלמה ח"ב עמ' תק"א): "נפוליאון אמר: חייל זין לו שאיפה להיות גנרל - אף חייל פשוט איננו. ואני אומר: בן ישיבה זין לו שאיפה להיות גדול בתורה - אף בן ישיבה אינו!!..."

26

ברכת ויצא מרדכי שלו

ישראל סלנטר (סל)

שני יסודות עצומים למדונו חז"ל במאמרם זה.

הראשון, שירידה, היא אסון.

גם אם הירידה, לא תורידנו למקום נמוך יותר ממעמדו העכשוי, אבל עצם העובדה, שהינו יורד ממקום גבוה, שאינו מחזיק מעמד באותו שיא שהגיע אליו, זהו אסון.

יירידה, היא נפילה. נפילה, היא התרסקות.

אם אך קיים חשש, שלא יחזיק מעמד באותו מקום שהעפיל אליו, מוטב כי ישאר במקומו ולא יעפיל.

מוטב כי ישאר במקומו, ולא יביא עצמו לידי נפילה מרסקת.

מזה חשש יעקב אבינו. יעקב ראה את התרסקותם של ד' מלכויות. חשש שמא אף הוא לא יחזיק מעמד בפסגות...

☆☆☆

חשבונו, חשבון אמת הוא. ודאי לא כדאית שום התקדמות או עליה,

ותהא זאת לשיאים ופסגות שאינם משוערים מראש, אם אך אין יציבות באותו מקום, אם אך תבוא אחריה התרסקות!

*** אבל טעה טעה בגופא דעובדא!**

☆☆☆

*** טעה בכך, שלא האמין בכוחותיו. טעה בכך, שלא הבחין בין יעקב לשבעים אומות העולם.**

שכן גם אם בבל, יון, מצרים או אדום, יפלו, יתרסקו, אבל מהותו של יעקב, אחרת היא.

הם אינם מסוגלים להשאר בדרגתם, משום שעצם מהותם, מהות אחרת היא, מהות של חומר וארץ.

יעקב אבינו, מהות אחרת לו, מהות של שמים. אם יעקב יעלה, שוב לא ירד.

וטעות זאת, גורלית חיתה. השוואה זאת בין מהותו של יעקב למהותם של ד' מלכויות, גררה אחריה שיעבוד לאותם מלכויות.

שכן אם לא השכיל [אם מותר כך להתבטא כלפי הבחיר שבאבות] לדעת, של"יעקביות" טבע אחר, מעל לטבעם של ד' מלכויות, באה מדה כנגד מדה, ללמדך, כי מצד הטבע החמרי הפשוט, ישאר ארצי, משועבד לטבע, זה של ד' מלכויות...

28 שיהיו דעבדו ר' - נ"ס

הרי מזה שהקב"ה מטמין לכל אחד כוחות נפלאות למעלה מן הפצע, אשר האדם אינו יודע מהם כלל, ולכן יכולים לעבור עליו שנים רבות בלי להוציא כוחותיו ממחבואם וכלי לנצלם הפעם, אך כשבא זמן שהאדם מוחלט שצריך להם כי בנפשו הוא, או חותר הוא בכל מאמציו לחפש אחרים ומוצא אותם, ואז יכול לעלות על דם לפסגי המעלות והצלחות, ואם כן הוא בגשמיים, כל שכן וכל שכן ברוחניות אשר כל מהותה של רוחניות לא שייך כלל להנבלות העולם, והאדם צריך רק לחפש בגשמיים ולבקש בכל לבו ונפשו לנלות מטמונותיו, ואז ימצא אצרות מלאות וגדושות מה שהקב"ה הכין לו, אשר באמצעותם יוכל להיות גדול וקדוש בישראל.

29

ענה לו ר' אברהם, שונה מעלת בחור זה משאר המעלות שציינתי, בחור זה הוא "המבקש" של הישיבה, היינו שתמיד מבקש הוא ומחפש בגוויו אך להתעלות יותר בתורה וירא"ש. וסיים הגר"ה שמואלביץ את דבריו ואמר: אותו "מבקש" שעליו הצביע ר' אברהם יפה' זצ"ל, במשך שנים רבות היה מבקש ה', שקד ימים ולילות ועמל בתורה, עלה ונתעלה בעבודת ה', ועד שזכה למה שזכה - הוא הגאון מס"יפלא זצ"ל בעל "קהילות יעקב".

וראים אנו מזה כי מה שקובע להיות גדול וקדוש בישראל, אינו כשרונות, או תכונות נפש מיוחדות וכדומה, אלא דבר אחד - להיות "מבקש", לחפש ולחפש עד שמוצא מתוך עמקי נפשו כל כוחותיו האדירים, בהתמדה, ביגיעה, בחבנה, במתרה, במידות, ובשאר עניני עבודת ה', והו עיקר הקובע השלמת האדם בעולמו.

והאמת הוא שדברים האלו מפורשים היטב ברמב"ם הל' תשובה (פ"ה הל' ב-ד) וז"ל: אל יעבור במחשבתך דבר זה שאומרים טפשי אומה"ע ורוב גולמי בני ישראל, שהקב"ה נזר על האדם מתחילת ברייתו להיות צדיק או רשע, אין הדבר כן, אלא כל אדם ראוי לו להיות צדיק כ"משה רבינו" או רשע כדבש בן נבם, או חכם או סכל או רחמן או אכזרי או כלי או שוע, וכן שאר כל הרעות, ואין לו מי שיכפהו ולא גוזק עליו ולא שמושכו לאחד משני הדרכים, אלא הוא מעצמו ומדעתו נוטה לאיזה דרך שירצה וכו', "ודבר זה עיקר גדול הוא, והוא עמוד התורה והמצוה" עכ"ל.

ובהנחות מיימוניות הק' עליו ממאמר חז"ל (פרק כל היד דף מז.) דקודם שנוגד האדם נגור עליו אם יהיה טיפש או חכם, גבור או חלש וכו', הרי שכל כוחות הנפש והגוף, וכל שיעור יכולת האדם וכשרונותיו, נגזרו עליו קודם שנוגד, כמה יהיה לו מכל אלו, וא"כ האדם יוכל האדם להוסיף עליהם, ועיי"ש מה שתייר, אך האחרונים מצינים לדברי הרמב"ם בשמונה פרקים (רי"ש פ"ה) ששם ביאר באריכות את דבריו כאן, שכתב (שם כי כל ההנבלות בתכונות הנפש שהאדם נולד בהם, והו רק כל עוד שלא התייעץ להרחיבם ולהגדילם, אבל אם יתאמץ להרחיבם גבולותיו יוכל להגיע למדרגות נפלאות, ויתגלו אליו כוחות חדשות אדירות ונשגבות אשר היו טמונים אצלו כל הזמן עיי"ש.

הרי שביד כל אדם להגיע לתכלית השלימות, ע"י שישקיע הרבה כוחות, לתור ולחפש *** סתרי אצרותיו הטמונים בקרבו, ביגיעת התורה והתמדתה, בעיון תפילה והתמדתה, באופן כבישת היצר והתמדתה, ובכך יוכל להגיע למדרגות כה גבוהות ונשגבות, ועד למדרגות משה רבינו ע"ה, וכפי שהזכרנו לעיל מדברי הרמב"ם, הרי זה "עיקר גדול ועמוד התורה והמצוות".**

But in order to take advantage of this hope, a person has to believe in himself. He has to believe in the immense opportunities and possibilities that are within his grasp. If he thinks of himself as useless, a loser, he will float through his life and waste his time.

34

של "מחשבת הקטנות" שלנו, לכל החושך הזה התורה היא "אור" שמאיר אותה

"חביב אדם שנברא בצלם, חיבה יתירה נודעת לו שנברא בצלם" (אבות ג, יח). כל בריה שברא הקב"ה בעולמו חביבה היא בעיניו, אולם "חביבין ישראל שבשבים נבראו שמים וארץ" - ליהודי ישנה חביבות מיוחדת בעיני הקב"ה. הוא אינו נוקט "לעמוד בתור" יחד עם כולם, באפשרותו להכנס "מהצד"... "חביבין ישראל שניתן להם כלי חמדה, חבה יתרה נודעת להם שניתן להם כלי חמדה שבו נברא העולם" (שם) - לכלל ישראל ניתנה התורה הק' ששורשה בעולמות העליונים ובכוחה להאיר את חשכת העוה"ז.

דברים אלו אמורים במשך כל ימות השנה, ובפרט בימי החנוכה עלינו לחזור ולשננם לעצמנו, כי בימים אלו נעשו ע"י החשמונאים מעשים מופלאים המהווים היפך ה"קטנות" - כיבוש היעד המבוקש ללא כל חשבונות, בין בלימוד ובין בתפילה ועבודת השם.

35

פארנעס' - שאיפה - התמודדות
קובץ שיחות | ר' ורט
שורש מדת העצלות

הביאור הוא, אנו סוברים שהעצל אינו לומד תורה ומקיים מצוות מפני עצלותו, אבל חז"ל גילו שאין הדבר כן, עצלותו נובעת ממקום אחר, והוא אי' אומץ. פ"י כי האדם אינו מאמין בעצמו, סובר שהוא קטן וכוחותיו מוגבלים א"כ למה לו לטרוח עצמו להשתדל להרבות במעשים הלא אין בכחו לעשות יותר ממה שעושה. ובדרך זו צריכים להבין מה דאיתא בילקוט, שבעה דברים אמר שלמה בעצל, כיצד, אמרו לעצל הרי רבך בעיר לך ולמוד תורה ממנו, והוא משיב אותם מתיירא אני מן הארי שבדרך שנאמר שחל בדרך. אומרים לו רבך בתוך המדינה עמוד ולך אצלו, אומר להם מתיירא אני שלא יהא ארי בין הרחובות שנאמר ארי בין הרחובות. אומרים לו הרי הוא בתוך ביתך, אמר להם אם אני אלך אצלו אני מוצא את הדלת נעולה' (ילקוט שמעוני משל רמז תתקסא). שורש הדברים הוא אי' אומץ. אינו מאמין שיתחכם, סבר אין לו שכל חריף, או ישכח מה שילמוד, וכדומה לפי ששערי תירוצים לא ננעלו. כיון שסובר כן חושב למה לו לילך אל רבו ללמוד הלא לא יצליח. זהו שורש העצלות.

36

שאל חמל

ויאמר שמואל הלוא אם קטן אתה בעיניך ראש שבטי ישראל אתה וימשחך ה' למלך על ישראל' (שמואל א, טו, יז). הרד"ק (שם) הביא דברי המדרש ממדרש תהלים (מזמור סח) 'במקהלות ברכו בנימין צעיר רודם. ר' מאיר אומר כשעמדו שבטים על הים, זה אומר אני ארד תחילה וזה אומר אני ארד תחילה, מתוך שהיו עומדין וצוהבין, קפץ שבטו של בנימין תחילה לתוך הים, שנאמר שם בנימין צעיר רודם, אל תקרי רודם, אלא רד ים. התחילו שרי יהודה מרגמין אותם באבנים, שנאמר שרי יהודה רגמם, אמר להם הקב"ה בניי, שניכם כוונתם לדבר מצוה ולכבודי, אף אני לא אקפח שכרם, שנאמר לבנימין אמר ידיד ה' (דברים לג יב), בנימין זאב יטרף (בראשית מט כז), שזכה שתשרה שכינתו בחלקו, ושבט יהודה זכה למלוכה, שנאמר יהודה רגמם, שזכו ללבוש בגדי ארגמן ע"כ. וכן איתא בתרגום יונתן (שם). הרי מבואר להדיא שתובעין ממנו ה' אימון, אם קטן אתה בעיניך פ"י אין אתה מאמין בכוחך, ראש שבטי ישראל אתה, הקב"ה בחר בך להיות מלך על ישראל מפני שאבותיך קפצו בים ולא אמרו איך אנו יכולים ליריד לים אלא אימצו לבכם וקפצו לים. מדה זו ירושה היא לך ולמה אתה אומר קטן אתה הלא יש לך כוחות בלתי מוגבלים. אתה ראש שבטי ישראל ומשום הכי בחר בך הקב"ה למלוך על בני ישראל. דבר זה, שלא השתמש בכוחותיו, תובעים ממנו. וביתר ביאור יש לפרש שהיה לו לעשות יותר מכוחותיו כי גם זה בידו שבני בנימין יש להם 'פארנעס' (שאיפה, התמודדות).

החייב על כל אחד לנצל כל כוחותיו, שלא יבוס ולא יכלם לעוה"ב

בכל ישוב האדם שזהו רק למעלה ולהעדרה, שאם ירחיב גבוליו ימצא בנפשו כוחות נוספות שבאמצעותם יוכל לגדל לאילנות רבבים, אבל גם בלאו הכי, לא יחסר לו שום דבר בהונחת אוצרותיו, ולכל היותר לא יהיה הגדול בישראל אלא יהיה יהודי חרד

דבר ה' ושומר תורה ומצוות, שהקב"ה יהיה ג' כ מרצה מעבודתו התמימה והפשוטה. וזהו טענת גדולה עד למאד, שהרי לאחר מלוי ימיו ושנותיו של אדם, בתגיעו לעוה"ב רך הוא ליתן דין וחשבון על כל מעשיו, ואז תובעים ממנו על כל כוחותיו וכשרונותיו מה לא ניצל אותן כראוי ולא השתמש בהן די לעבודת ה', הלא היה יכול לצבור על ים אוצרות זהב, ובמקום זה הגיע לשם כעני ואביון, ואז רואה האדם בעליל כמה הפסיד ע"י עצלותו, אוי לאותה בושא ואוי לאותה בלימה, ועל זה אנו מבקשים בכל יום "למען לא נבוש ולא נכלם ולא נכשל לעולם ועד", כי אם לא מנצלים הכוחות שניתנו לנו ולא מלאים התפקיד שבשבילה ירדנו לעוה"ב, אין לשער גודל הבושא וכלימה שיהיה לנו מזה. בעוה"ב ח"ו.

32 שיחות הגר"ש פינקוס זצ"ל א"י א"י

"חושך" בדורנו - "מחשבת הקטנות"

הלקח אותו עלינו ללמוד מנס החנוכה הוא, כי אם אדם רוצה בכל מאורו בכוחו לגרש את ה"חושך"!

לאותו חושך השורר בעולם הזה ישנם ציורים רבים. אך כשנתבונן בנעשה בחינוכו, נדמה כי "החושך" הגדול ביותר הוא "מחשבת הקטנות". הדבר המפחיד ביותר הוא שאדם מחשיב את עצמו כ"קטן" שאין בכוחו להשיג מעלות ולטפס לדרגות גבוהות. הוא חש בתוכו כי כשם שאינו יכול להצליח להלחם נגד טנקים, כך אין באפשרותו להעשות "גדול" בישראל.

בהירות הדעת המתקבלת מהתבוננות בנס חנוכה מביאה את האדם להבנה חדשה: החשמונאים עמדו בגבורה מול צבאות חזקים וגיבורים, והכל בכח אמונתם ובטחונם בהש"ת. ואם כך, גם הוא אינו מוכרח להשאר "קטן". יכול הוא ע"י השקעת עמל ויגיעה מתוך אמונה ובטחון בהש"ת אשר חננו בכישוריו וכוחותיו, להעשות "גדול" בישראל בכל התחומים: התמדה בלימוד התורה, דביקות בהש"ת, ותפילה.

כאשר יזכה אדם להבין כך, אל לו להסתפק בהכנת הענין בלבד, עליו להתחיל מיד בעבודה המעשית הנדרשת לכך.

32

"מועט מחזיק את המרובה"

כשנתבונן לעומקם של דברים נגלה כי יסוד הענין טמון באמונה ב"מועט מחזיק את המרובה". כלומר, ישנם דברים הנראים בעינינו כסותרים אחד את השני, אך בעצם אין ביניהם סתירה כלל והנם מתיישבים יחדיו.

כגון: הנהגת הקב"ה בעולמו - כולו דין מצד אחד, וכולו חסד מצד שני, האמונה היא שכל פעולותיו הם גם חסד וגם דין. נס חנוכה היה מציאות של "מועט מחזיק את המרובה" - רבים ביד מעטים. גם בביהמ"ק מועט מחזיק את המרובה - "עומדים צפופים ומשתחווים רוחים". והיסוד בזה הוא שאפילו בדבר קטן אפשר להכניס הרבה.

האדם בעל יכולת בלתי מוגבלת

גם באדם טמונה תכונת האינסופיות שמצינו ב"אור", "נר ה' נשמת אדם" (משלי כ, כז) - באדם ישנה נקודה של אור, של קדושה, וכיון שכך הרי בעצמותו הוא אינו מוגבל.

בזה ניתן ליישב דברי חז"ל "חייב אדם לומר מהי יגיעו מעשי למעשה אבותי אברהם יצחק ויעקב" (תנא דבי אליהו פכ"ה). ולכאורה זהו דבר פלא, כיצד יתיר שאדם פשוט בדורנו יידמה במעשיו לאבות הקדושים?

אלא ש"נר ה' נשמת אדם" - באדם טמונה נקודת אור העושה אותו בלתי מוגבל, ובאפשרותו, איפוא, להיות גדול בישראל, ולטפס עד למדרגת האבות הקדושים! החושך של יון שזהו היופי של העולם שמושך אותנו, והחושך

The lesson for us, on our levels, is that we need not fear how capable we are. We need not worry about how our talents and qualities will serve us in reaching our goals. We ought to be celebrating our talents and qualities, cherishing our successes, and believing that we have the requisite skills and talents to succeed. In serving Hashem, we must know that He is always capable of increasing our abilities and helping us succeed. As the Gemara

teaches, based on the following *pasuk*, this refers to success in Torah as well: *Open your mouth [in request], and I will fill it.*⁵

* In short, our golden recipe is to try our best and ask for Heavenly assistance to make that best even better.

43 R. Freifeld.

The answer is that "Yagaati umatzzi. I toiled, and I found." The Gemara assures us that if you really toil in Torah, with genuine intensity and a pure heart, you will succeed. You will have *siyata dishemaya*. The Almighty will help you find that which may not belong to you according to your talents and abilities. He knows what is in your heart, that you care, that you are trying, and He will help you.

קרבן מנחם

44

והנה כעבור הרבה שנים, עומד לו אחד מגיבוריהם העל טבעיים של ישראל, שמשון הגיבור, נקור עינים, בתוך המון פלשתי לועג.

— הנה הצליחו להשתלט על צוק אדם זה. הנה הצליחו להכניעו.

ושמשון הגיבור צועק מקירות ליבו, כי יעזור לו השם אך הפעם. כי יתאזר עוז בלתי יאומן. כי יתן השם בידיו את הכח השמימי, שלא זכה בו אדם מעולם — ללפות את עמודי הארמון, להסיטם ממעמדם, כדי שכל ההמון העולץ הזה, יקבר חי מתחת להריסות הבית המרוסק...

"ויקרא שמשון אל ה' ויאמר, ה' אלקים, זכרני נא וחזקני נא אך הפעם הזה" (שופטים טז, כח).

ותפילתו מתקבלת.

45

אך בד בבד עם תפלתו שהתקבלה, התעוררה ביקורת — [כך זכורני שראיתי, איני זוכר המקור לפי שעה] —

לאמור:

* אם ידעת, שמשון, את כוחה של תפילה, אם הצלחת בתפילתך להביא אל זרועותיך כוחות שמימיים, הרבה הרבה מעל כל טבע.

אם כבר השגת כוחה של תפילה מהו.
מדוע איפוא לא התפללת, ליותר מזה.

מדוע התפללת ל"תמות נפשי עם פלשתים" (שם, ל).

מדוע לא ציפית והתפללת לתמותתם של פלשתים, ולחיך שלך. מדוע לא התפללת להתפקחות עיניך. מדוע לא התפללת להשיבך אל "שמשון הגיבור", כפי שהיית לפני גילוח מחלפות שערותיך.

קיבלת את מה שפיללת.

אבל את מה שלא פיללת, לא קיבלת.

* משום שלא השגת, לא שאפת, לא האמנת! [עיין להלן "אילו עליתי"].

☆☆☆

גם הסבא הזקן יעקב, גם הנכד שמשון, שניהם האמינו בכוחם בתפילתם.

אך דווקא משום כך, באה התביעה. מדוע הגבלתם את שאיפותיכם, מדוע לא קראתם לשאיפתכם דרוך —

— משום שאמנם אלו הם כוחותיו של אדם, ללא גבול, ללא מיצרים —

* משום שאם משועבד הוא לגמרי להקב"ה, אם מאמין ובוטח הוא, בכך שהינו חלק אלוך ממעל —

מדות של 'פארנעם'

'יסוד של 'פארנעם' הוא מרידה במושכל ראשון. האדם טוען איני יכול, אין לי הכוחות לזה, הדבר גדול ממני וכדומה. 'הפארנעם' סותם טענה זו ומראה שזה טעות. יש לו הכח ובאמת יכול.

38

התמודדות

קובץ שיחות | שיט

מקום שהתפללו אבותי ולא התפללתי בו, יהב דעתיה למהדר, וחזר עד בית אל, וקפצה לו הארץ ע"כ.

קפיצת הארץ של יעקב

צריכים להבין שמן השמים נותנין לאדם כל צרכיו להגשים בחירתו, אבל אם אינו בוחר אין נותנין לו כלום. שהשמים שמים לה' אבל הארץ נתן לבני אדם בתנאי שיבחר, אי בוחר באיזה דבר נותנין לו האפשרות להגשים בחירתו, ואם אינו בוחר אין נותנין כלום. מתחילה לא יהיב יעקב דעתיה להתעכב שם במקום המקדש לכן לא עכבהו מן השמים, אבל כאשר הרגיש שעבר על מקום שהתפללו אבותיו ויהיב דעתו למיהדר מיד קפצה לו הארץ. צריכים להבין מה שקפצה לו הארץ לא היה זה בגדר נס, אלא כיון שיהיב דעתיה לחזור, פי' בחר לחזור, קפצה לו הארץ מפני שהוא בעלים על הבריא והארץ משעובדת לו, לכן מיד קפצה לו הארץ.

39

פתחו לי פתח של מחט

בדרך זו יובן מה שאמרו: 'קול דודי דופק', על ידי משה, בשעה שאמר (שמות יא) ויאמר משה כה אמר ה' כחצות הלילה אני יוצא בתוך מצרים. פתחי לי, רבי יסא אמר, אמר הקב"ה לישראל, בני, פתחו לי פתח אחד של תשובה כחודה של מחט ואני פותח לכם פתחים שיהיו עגלות וקרניות נכנסות בו' (שיר השירים רבה ה, ג). אין הכוונה שצריך לכוין לפתוח פתח של מחט, דווקא אינו, דהמתכוין לעשות פתח קטן לא יזכה לכולם, אלא הכוונה היא שצריך להתמודד לפתוח פתח גדול כפתח אולם, פתח שיהיו עגלות וקרניות נכנסות בו. אם מתכוון עם כוונה זו ומתחיל לעשות פתח, אפילו כשעשה רק פתח קטן הקב"ה ירחיב פתח של מחט שהתחיל בו ויפתח אותו פתח גדול ורחב כאולם שעגלות וקרניות נכנסות בו, שהעיקר הוא ההתמודדות.

40

התביעה היא למה לא 'התמודד' לעלות. אילו היה 'מתמודד' היה עולה ולא היה ר"א שיהיה לו ירידה כמו העכ"ם, התביעה היא על 'אי התמודדות'.

החפץ חיים

הס' עמא דשמיא בחבור המשנה ברורה

החפץ חיים חיבר ספרים רבים והעיד על עצמו שכל הספרים כתבם לפי מדרגתו וזולת המשנה ברורה, הרגיש שהיה למעלה מכוחותיו ומדרגתו, ומרגיש שמן השמים סייעו אותו לכתוב המשנה ברורה. המציאו לו ספרים נדירים שלא היה אצל רוב בני אדם והוא השיג אותם בדרך פלא, וראה עוד סימנים רבים שמן השמים מסייעין אותו. הביאור הוא, החפץ חיים הכיר שבני דורו צריכים לספר משנה ברורה, אע"ג שספר כזה לא היה כפי מדרגתו מכ"מ 'התמודד' לכתוב ספרי הפוסקים בדרך פלא להוציא מחשבתו אל הפועל. הוא כיון לפתח גדול התחיל בפתח קטן ומן השמים הרחיבו פתחו לפתח של אולם וזכה להמשנה ברורה ולדורות עולם עד כי יבוא שילה.

41

עבודת בן עליה

הרוצה להתעלות

בדברינו ימצא פתרון למילתא תמיהה, אע"ג שגתרבו לומדי ושוחרי תורה ומננו, עם כל זה אין אנו רואים גדולי תורה יוצאים מבני מדינה זו, והוא בלא הפתרון הוא שבני תורה של מדינה זו חסר להם 'התמודדות' להיות דולים בתורה או לכל הפחות להיות בקי בש"ס או באיזה סדרים מהש"ס, וכן תפילה ליכא 'התמודדות' להשיג מעלת התפילה, וכן במדות. הרוצה להתעלות ריך 'התמודדות'.

[קובץ שיחות חלק ז].

— אין גבולות למה שהקב"ה נטע בקרבנו. ניתן לפרוץ כל גבול של טבע. ניתן להשיג את הלא יאומן.

ניתן להברא מחדש, גיבור כקדם, על טבעי. להוולד מחדש שמשון הגיבור.

— כי זהו כוחה של תפילה.

וניתן להעפיל עד שמי שמים, כאחד ממשרתי עליון, ככרוב אשר ממעל לו ולמעלה מזה.

{ — כי זהו כוחה של שאיפה.
האמן איפוא בכוחותיד, בן אדם.

47 שיח' חזקוני

יותר מזה, כי מבואר בספח"ק דכל החסרון והגרעון ומיעוט היכולת שישנם במעשי בני אדם, הוא רק מצד שהאדם חושב שהוא העושה והוא המסדר והוא הממציא (דברים ה, יז) כחי ועוצם די עשה לי את החיל הזה, כי כח הפועל בהנפיל אדם לפי דעתו הוא עצמו הפועל, או בשם שהפועל - היינו האדם עצמו כלה ונפסד, כשולותיו כלים ונפסדים ואין להם קיום, משא"כ כשיודע שמצדו אינו כלום, והכל רק כח, מן החל ומיד נתנו לו, וכמו שנאמר (דברים ה, יח) וזכרת את ה' א"י כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל וגו', או זוכה לשפע גדול והצלחה מרובה למעלה מיכולת האדם הרבה יותר ממה שאפשר לשער, עד שיחפלא בעצמו האיד זכה לפעול כל כך הרבה,

48 קדושת

פרשת ויצא

ציון

והנה סולם מולך ארלש ורלשו מגיע השמימה. איתא בתיקוני זוהר (תיקונא מ"ב), סולם דא לנתא, וכן כתבו כל ספרי חכמי האמת כי כל עבודתו בעבודה שלב ז' תפלה, לחבר שמים וארץ וזכי במשכן אחד, כי תפלה היא לשון התחברות, מלשון נפתלי אלקים נפתחו, כי האדם המתפלל עומד למטה על הארץ ותפלתו טולה למעלה ונעשית כתר לראש מלך מלכי המלכים הקצ"ב, וזכו סולם מולך ארלש ורלשו מגיע השמימה.

פרשת ויצא | שפתי דעת

במספר מאמרים, מדייק ה'שפת אמת' בפרשתנו את לשון הכתוב (בראשית כח, יב) "והנה סולם מוצב ארצה". במאמר זה, מתמקד ה'שפת אמת' על התיבה "מוצב" שנכתבה בזמן הווה, בעוד כל סיפור החלום נכתב בתורה בזמן עבר. והרי לאכאורה, 'ניצב' הוה ליה למיכתב.

ראשית, יש לבחון מה הוא סולם. לסולם יש ראש ויש רגליים ובין ראשו לרגליו ישנן שליבות. השליבות הן הדרך לעלות ממדרגה למדרגה במעלה הסולם, ועל מנת להגיע לראש הסולם יש לעבור בכל המדרגות אחת לאחת. ניתן להגיע לגובה מסוים מהגובה הנדרש, על ידי ניצול מספר חלקי של שליבות, למחצה לשליש ולרביע.

סולמו של יעקב אבינו מסמל את האדם עצמו. על האדם לדעת, כי על אף שרגליו נטועות בארץ, ראשו מגיע השמימה. על אף שהוא גוף בשר ודם גשמי, הנתון לממשלת היצר והנמצא בעולם הזה השפל והתחתון, עדיין גלומה בו היכולת האפשרות להתעלות ולהגיע עדי מרום. התיקון המושלם של האדם, הוא ההגעה ל'מרומי הסולם'. בסולם עצמו "מלאכי אלהים עולים ויורדים". המלאכים 'עולים' כי הם למעלה במעלה ובחשיבות מהאדם ביחס לגופו. אך הם גם בבחינת 'יורדים' כי הם למטה במעלה ובחשיבות מהאדם ביחס לרוחו ונשמתו.

כי הם למטה במעלה ובחשיבות מהאדם ביחס לרוחו ונשמתו. גופו של האדם נחות וישפל, אך נשמתו אלוקית ונעלה. האדם הוא בבחינת 'מהלך', וביכולתו לעלות משליבה לרעותה עדי ראש הסולם, או חלילה ליפול.

על פי דרכו, מאחד ה'שפת אמת' את הכלל ואת הפרט ואורגם בחדא מחתא. ניתן להבין את הסולם כסמל לכלל המין האנושי, אך גם ניתן להבינו כסמל לכל אדם פרטי. העולם כולו חייב לטפס במעלה הסולם ולשאוף לתיקון השלם, אך גם כל אדם ואדם הוא עולם מלא ויש בו את כל מדרגות הסולם כולן. "מוצב" נכתב בזמן הווה ולא 'ניצב' משכבר הימים, כי כל אדם בכל דור ודור הוא סולם שמוצב, לאמור, המדובר אינו בחלום היסטורי, אלא בשיעור בעל מציאות והשלכה יומיומית.

כאשר הקיץ יעקב אבינו משנתו, תגובתו הראשונה היתה "וירא", הוא נתמלא מורא ופחד. כאשר הבין יעקב ש"ראשו מגיע השמימה", שהכוח האנושי גדול וגבוה מכל כח, שניתן להתעלות עד לשמי מרום ושהמציאות כולה תלויה בו, מילאה אותו הכרה זו ביראה גדולה. וזו היא התגובה הרצויה. ככל שמשכיל האדם יותר אל עומק רום מעלתו, עליו להתמלא ביראה וכובד ראש. התורה מספרת, כי תוצאת יראתו של יעקב אבינו היתה הקרבה, כדכתיב (שם שם, כ) "וידר יעקב נדר לאמור", כאשר הבין יעקב אבינו שהכל תלוי בו, שוב לא היה יכול להסתפק בהשתדלות עצמית רגילה ובשמירה ממוצעת מן החטא. הוא ראה צורך לגייס את כל מה שיש בו ולגדר את עצמו בנדר מחודש, על מנת שלא יסטה מן הדרך ולא יפול מן הסולם.

זאת ועוד. ההבנה שהאדם אינו מצוי במקום אחד ואינו ניצב במדרגה מסוימת מבלי ללכת, היא שדחפה אותו לנדור נדר. במדרגה בה הוא היה מצוי, היה יעקב אבינו מובטח בהבטחה אלוקית שנאמרה לו (שם שם, טו) "והנה אנכי עמך ושמרתיך בכל אשר תלך". אך בהבינו שבכל עת יש להלך ממדרגה למדרגה ואין דרך יום אתמול כמשעולו של יום המחר, הבין כי צריך סייעתא דשמיא מיוחדת ועל כן נדר את נדרו.

נה

51 קדר

שיח' יג. ביאור מרת השמחה ודרך קניית

ניזונים ונשפעים, רק מתורתו ומצותיו, וכלשון קדרשו של התולדות יעקב יוסף (פ' עקב ד"ה ואחר) ח"ל: "האדם גורם ע"י תפלותיו ותורתו שפע אל כל העולמות, וגם המלאכים ניזונים ע"י תורתו ותפלתו, שאלו היה מאמין זה, כמה היה עובד ה' בשמחה וביראה מרוב כל" עכ"ל, הרי יותר מזה הוא השמחה על עצם הדבר שהוא זוכה לעשות נחת רוח נפלא להקב"ה יותר מכל מלאכי מעלה, כמו שכתב האור החיים הק' פ' קרח (ע"ה) פ' ויאמרו אל אלוקי הרוחות) דיש ד' מדרגות בעובדי ה', אשר כולם גורמים לו ית' תענוג נפלא בעבודתם, א' כל צבא מרום, ב' נשמות הצדיקים שעדיין לא באו לעוה"ו, ג' נשמות הצדיקים שבגן עדן שכבר היו בעוה"ו, ד' האנשים הנמצאים בעוה"ו בחומר הגוף ועכ"ל מתעצמים לעבדו ית', ועבודת האנשים האלו אהוב וחשוק אצל הבו"ת למעלה מכל שאר המדרגות הנ"ל עכ"ל, [ועיין יערות דבש (ח"א דרוש י"א) שכתב דהלוואי היה לנו חלק אחד מני אלפים של רוב שמחה אשר יש למלאכי השרת למעלה, בעשותן מצות ה']. ואפילו המצוה הקטנה והפשוטה ביותר, אין לאדם מושג כמה הוא פועל בכל העולמות העליונים ע"י קיומה, וכלשונו הק' של הבאר מים חיים (שכידוע העיד הרה"ק מרו"ח ז"ע על ספר זה, שכל מלה ומלה היה המחבר הק' שוקל במשקל זהב) ח"ל: אם היה רואה מצוה "אחת" בשמים בגרלותה, אך היה רודף כמשוגע יומם וליל באין לחם ומים, לחפש אחר מצוה "הקטנה שבקטנות", ולא היה מרגיש כלל אם הוא בגוף עכ"ל ק.